

LINUM

Informationsblad från Skånelin

Hösten 1987

Hej igen!!

Här kommer andra numret av Linum, medlemsbladet för oss alla i föreningen Skånelin. Den gångna sommaren har förvisso inte varit bra för linet och både fiber- och fröskörden har tagit skada. Det är inte bara dessa grödor som mått illa, utan också många, många andra. Under sådana omständigheter kan det vara skönt att ha saker att glädja sig åt, och för föreningens medlemmar finns det faktiskt något sådant. Läs mera om det i Kirstens artikel på nästa sida. Det tycks kunna dra ihop sig till invigning.....

I förra numret bad vi våra medlemmar att medarbeta i Linum, något som tyvärr inte hörtsammats. Därför gör vi ett nytt försök nu. Vi ber m a o de medlemmar som har synpunkter på något som rör lin att höra av sig. Tyck, gräla, beröm, fråga, påstå eller vad Ni vill. Skriv också gärna och tala om vad Du vill läsa om i Linum. Adressen till redaktionen är: LINUM, c/o Christina Liljegren, Stationsbacken 3, 240 10 DALBY.

LANDSKRONA MUSEUM

Söndagen den 15 november är det SVALÖVSSÖNDAG på Landskrona Museum. Föreningen Skånelin är medarrangör och en gammaldags brytestuga kommer att vara i gång. Programmet i övrigt bjuder på mycket med anknytning med anknytning till Svalöv, dess historia, natur och flora. Axelwolds hushållsskola ställer upp med linfröbullar och söderåsenost. Fin musik bjuds av Per Hellberg och Hazze Wasen. Solveig Mansfeld.

HÄSSLEHOLM

Kristianstads läns hushållnings-sällskap anordnar julmäsas 14 - 18 november på Hässleholmsholmsgården. Skånelin deltar och skall bl a visa linberedning. Man kommer också att försälja en del alster tillverkade i linhalm. Claes Johansson

FÖRENINGEN SKÅNELIN

har till syfte att:

- * sprida intresse och kunskap om lin och linodling
- * vara kontaktorgan för alla linintresserade
- * underlätta linberedningen för medlemmarna genom anskaffning av maskinell beredningsstation

Verksamhetsområdet är Skåne. Alla med intresse för lin, linberedning och linprodukter är välkomna som medlemmar. Medlemsavgiften är f n 50 kronor. Medlemsbladet LINUM utkommer med två nummer per år.

NU KAN NI VAGA PLANERA EN STÖRRE LINODLING 1988!!

Då skall det nämligen bli lättare att bereda lin, eftersom föreningens beredningsstation börjar fungera. Det motordrivna skäkthjulet med 12 st skäktblad är färdigt. Bråkmaskinen med nio valspar i rad är under tillverkning och beräknas vara klar i början av november. Det är Lans mekaniska verkstad i Teckomatorp som står för tillverkningen av maskinerna.

Skäkthjulet är gjort efter ritningar av Henryk Zienkiewicz. Han har också besiktigt det och givit värdefulla råd v d g inställning av skäktbladen mm.

Henryk Zienkiewicz har också hjälpt till med goda råd v d g bråkmaskinen. Han rekommenderade oss att ha nio valspar, vilket gör att linet vanligtvis blir klart med en bråkning. Därmed undviker man att lintågan blir utdragen och ojämn. För att få bråkmaskinen så bra som möjligt har Håkan Lans gjort ett studiebesök på Hemsjöjdens gård, Sätergläntan. Där står den bråkmaskin som förut användes på linlaboratoriet i Svalöv, och den har Lans noggrant studerat. Den maskinen har dock endast sju valspar.

Med H. Zienkiewicz sakkunskap och H. Lans intresse för att sätta sig in i maskinell linberedning så kan vi se fram emot en väl fungerande linberedningsstation. Förhoppningsvis kan vi hälsa Skånelins medlemmar välkomna till den första visningen av stationen senare i höst!

Kirsten Persson.

ARETS LINSKÖRD

är det inte så roligt att tala om. Liksom spannmålsskörden är den starkt försenad. Nu, i mitten av september, är det fortfarande mycket lin kvar att rycka.

Fiberutbytet blir kanske inte så dåligt. Det blir nog värre med att få någon fröskörd. Man kan, trots det, inte vänta längre med att rycka linet, eftersom det annars finns risk för att det bildas grönskott. Särskilt Natasja mognar sent och det är ovisst om fröet kommer att hinna så långt att det kan eftermogna under torkningen. I Linum nr 1 talade jag om min linodling 1986. Sorten var Regina och det blev inte så långt. I sommar har jag vattenrötat ett parti. 13 dagar i juni - juli, då temperaturen i vattnet höll 18 - 22 grader gav en mycket vacker fiber. Nu har jag lagt ut ett parti av samma skörd till landrötning, så om några veckor skall det bli intressant att jämföra de båda rötningarna.

Kirsten Persson.

LINNYTT FRÅN BÖSTERLEN

En lincirkel kom igång i april i Rörum. Det var nio deltagare som läste Linboken av Kåre Frøijer och Henryk Zienkiewicz tillsammans och hemma mellan sammankomsterna. Lin sådde vi i början av maj. Som avkoppling till läsandet tog vi en timme varje sammankomst för att öva oss att spinna lin. Vi spann först på slända och sedan fortsatte dom som ville med att spinna på spinnrock.

Lin från fjolåret hade vi att röta. Vi vattenrötade i en tunna och det gick mycket bra. När linet var torrt, tog vi en utomhusafton i den sköna våren för att bråka, skäkta och häckla det.

Tre sammankomster sparades till sensommaren för ryckning av vår egen linsådd. Vi hade tänkt oss att det skulle ske i mitten av augusti, men den kalla och regniga sommaren gjorde att det inte blev förrän i september som det skedde.

Nu är det dags att frörepa och när det är gjort skall vi fylla en tunna med vatten och lin samt lägga en del lin till rötning på marken. Resten av linskörden skall förvaras på loftet till nästa cirkel.

RutAnn Titelman.

LINFRÖN - NYTTIGT och GOTT!

Som spånadslinodlare glömmet vi ibland bort en viktig linprodukt som vi får så att säga på köpet, nämligen linfrön. Det är en naturprodukt som är användbar bl a i bröd, gröt och musli. Linfrön innehåller energigivande och värdefulla näringsämnen och har en god dietisk verkan. I genomsnitt innehåller 100g frön:

24g protein
30g fett
35g kolhydrat
8 mg järn
Energivärdet är 530 kcal.

LINFRÖBULLAR

1 dl linfrön
1 msk kummin
2 dl vatten
2 - 3 msk margarin
4 dl filmjölk
1 tsk salt
50g jäst
1 l grahamsmjöl eller grovt rågmjöl
3 - 4 dl vetemjöl

Låt linfrön och kummin svälla i vattnet ett par timmar. Smält margarin och ljumma filen däri. Smula ner jästen. Blanda alla ingredienser och arbeta degen smidig. Eventuellt behövs mera vetemjöl till utbakningen. Baka ut degen till 20 st bullar eller ett bröd som får jäsa på plåten i 30 - 40 minuter. Pensla med vatten och strö över lite linfrön. Grädda i 225 grader i 30 - 40 minuter. Servera med smör och ost.

Rosie Johansson.

HUR STOR ÄR SPÅNADSLINAREALEN I ÅR I SVERIGE?

Det är förvisso inte lätt att besvara rubrikens fråga!

De vägar som står till buds för att kunna göra en någorlunda uppskattning av arealen är framför allt kalkylering kring utsädesförsäljningen. Spånadslinutsäde såldes våren 1987 endast genom Svalöf-Hammenhögs, som marknadsförde 4 sorter, både vit- och blåblommiga.

Men vi vet också att många linodlare producerar sitt eget utsäde. I hur stor omfattning detta sker är svårt att bedöma. Odlingsåret 1986 kunde kanske fullvärdigt, hemmaproducerat utsäde framställas upp till mellersta Svealand. Hur mycket utsäde som producerades av hobbyodlarna i detta område är vanskligt att säga. Erfarenheter från Polen, där klimatet dock är gynnsammare, visar att linarealen besädd med hemmaproducerat utsäde kan vara ca 25% av arealen besädd med nyinköpt utsädesvara.

Svalöf-Hammenhögs försäljning av utsäde har, inför sädden 1987, fördubblats jämfört med åren 1985 och 1986. Den försälda utsädesmängden beräknas täcka ca 20 ha. Sålunda kan vid hemmaproduktion enligt kalkyl ovan den totala spånadslinarealen skattas till ca 25 ha. En genomsnittlig areal av ca 200 kvadratmeter per odlare ger 1250 hobbyodlare av spånadslin i Sverige. Skaran av odlare synes öka om trenden i utsädesförsäljningen fortsätter åt samma håll som under det senaste försäljningsåret. Eskil Persson.

VAD HÄNDER PÅ LINOMRADET UTOMLANDS?

Eftersom det i olika sammanhang nämnts möjligheten av att oljelin - kombilin kunde bli en draghjälptill spånadslin i en framtida

utveckling, kommer även oljelinet att inrymmas i rubrikens frågeställning.

FINLAND. Det från Holma-Hälsingland år 1972 flyttade linspinneriet har förlagts till Malax. All linspinning där göres på till Finland importerad lintåga. Import sker huvudsakligen från Sovjetunionen.

Linodlingen i Finland sker som den i nordliga Sverige, under utomordentligt svåra betingelser och är helt av husbehovs- och hemslöjdskaraktär. Man ställer mycket stora krav på sorternas tidighet. Den finska sorten Martta är en tidig sort som också 1987 gått in i svensk, officiell provning och dessutom provas i Svalöf, Delsbo, hos Linoddlarföreningen Linnea i Nordmaling och i ett projekt i Kalix-Nyborg. Denna test bör kunna ge ett gott utslag för sorten Marttas tidighet.

Den småskaliga odlingen i Finland är huvudsakligen förlagd till de östra delarna av mellersta Finland. Ingen industriell linproduktion är under diskussion.

Oljelin är en alltför sent mognande gröda för att passa i Finland.

NORGE. Landet har en liten hemslöjdsodling. En del kunder från Norge har kontakt med Svalöf i utsädesfrågor. Tromsø museum odlade 1986

Wasa i närheten av Tromsø, som ligger nordligare än Treriksröset. Man hade tidigare goda erfarenheter av Svapo, numera ej i marknaden, i Bodö. Det går alltså att odla lin så lång upp i Nord-Norge! Men det behövs "hårdföra" linsorter däruppe. Svalöfs representant i Norge har visat sitt linintresse genom att så ut ett litet försök med både olje- och spånadslin i trakten av Oslo.

Utvecklingstendensen på linområdet i Norge är svår att bedöma. Norge har ingen vegetabilieoljaproduktion, varför oljelinfrö endast kan komma till användning som foder eller som hälsokost- eller apoteksvara.

DANMARK är landet som under de senare åren haft den verkliga turbulensen i linodlingen, både spånads- och oljelin inräknade. Tidigare har omtalats att en "entreprenör" inom stålbranschen under 1985 för egna medel uppförde ett linberedningsverk vid Ålborg, samtidigt som han på kontrakt producerade ca 600 ha lindhalm för vidare bearbetning. Denna linproduktion skedde på Nordjylland under stort hemlighetsmakeri. Ändamålet vartill producerad lintåga skulle användas blev under 1986 offentliggjort. Man avsåg att använda den ospunna lindhalm till polstring vid tillverkning utav exklusiva, designade, stoppade möbler. En intressant nisch där den danska produktionen enligt "entreprenören" skulle täcka världens behov.

Beredningsverket säges, enligt aktuell information i augusti 1987, av någon orsak inte ha kommit i arbete. Halmskörden från 1986 lär lagras för eventuell senare bearbetning varför arealen utsädd 1987 drastiskt minskade. Det är svårt att få fram uppgifter om Ålborgprojektet,

eftersom "entreprenören" håller hårt på sekretessen. För den framtida utvecklingen måste därför sättas ett stort frågetecken. Dock finns faktiskt i Ålborg ett helt modernt beredningsverk med alla nödvändiga, tekniska resurser. Tänker vi uppföra något liknande här, har vi således erfarenheter att hämta på nära håll.

Sortprovningen i Danmark på spånadslinsidan har intensifierats och är under 1987 mera omfattande än någonsin eller ungefär lika med den i Sverige. Bäst synes linet i Danmark passa på norra Jylland. Den

holländska sorten Natasja är mätare eller standard. I de senare årens danska provning har den likaledes holländska sorten Berber varit överlägsen Natasja i halmavkastning (+4 - 500 kg/ha) och ungefär lika god fröavkastare. Berber bör snarest in i svensk provning.

Oljelinodlingen visar också en explosiv utveckling i Danmark. Arealen för 1987 är ännu inte redovisad men kan antas vara den största i

Danmark genom tiderna. Även försöksverksamheten med oljelin har därför ökat. Den danska sorten Tadorna - till sin typ ett kombilin! - är mätare och överträffas i fröavkastning endast av de två franska sorterna Antares och Atlante, båda 1987 odlade i storskaleförsök i Sverige och marknadsförda av Svalöf. Antares ligger också i svensk officiell provning. EG-stödet för linodling i Danmark utgår enligt stödförordningen för spånadslin som utsädesstöd, fiberstöd och fröstöd och för oljelin som utsädesstöd och fröstöd för produktionen. Utsädesstödet är t o m 1988 för spånadslin 184 DKR/dt och för oljelin 146 DKR/dt. Fiberstödet var ca 2800 DKR/ha. Fröstödet, som framräknas sålunda: EG-pris - världsmarknadspris x dansk genomsnittsskörd, ger vid användande av 1985 års siffror ett stöd på 1870 DKR/ha för spånadslin. Motsvarande för oljelin var 3680 DKR/ha.

POLEN är linlandet som står Sverige närmast, eftersom det polska lininstitutet i Poznan år 1966, då linförädlingen upphörde i Svalöf, tog hand om vårt förädlingsmaterial för vidare utveckling. Resultatet härav har varit gott. Som samarbetssorter har i Polen och Sverige marknadsförts Svapo, nu ur handeln, Waza och Bryta. Spånadslinodlingen i Polen har starkt minskat i omfattning. Årets storskaliga odling för industrin uppskattades till endast något mera än 25000 ha. Våra sorter säges dela på ca 10% av denna areal och är vikande på marknaden. Husbehovsodlingen är ganska omfattande. För några år sedan uppgavs den till ca 50% av den industriella odlingen men den har sannolikt också avtagit. Polens problem vid industriell produktion är brist på resurser för utveckling av teknik och dåliga möjligheter att underhålla tillgängligt maskineri. Förädlingsarbetet i Polen bedrivs på flera stora institutioner och arbetet är samordnat genom tidigare nämnda lininstitut i Poznan. Utsädesproduktionen av speciellt våra sorter har under de senaste åren inte varit tillfredsställande. Förädlingsriktningen i dag rör fibermängd - fiberkvalitet kombinerat med god fröavkastning. Hårt drivet leder ett sådant förädlingsarbete till målet kombilin, långstjäligt, ogrenat fiberlin med fröavkastning som medelgott oljelin. Detta mål påstås i Polen ligga nära i tiden, men nära som begrepp inom växtförädling är ytterst tånjbart. Inga flera sorter lär komma som samarbetssorter ur Svalöfs förädlingsmaterial men det skall här understrykas att Svalöf har kontraktsbunden rätt att från Polen hämta tillbaka sitt förädlingsmaterial om svensk spånadslinförädling skulle återupptas i en nära framtid.

I UNGERN har även linintresset ökat. I Svalöf finns 1987 i observationsparcell 3 nya oljelinsorter av ungersk härkomst på väg ut i västeuropeisk odling. Förvisso är de inga kombilinsorter, men de synes alla vara tidiga och ha hög avkastningspotential.

HOLLAND, BELGIEN och FRANKRIKE utgör sammantagna hjärtat av västeuropeisk linodling och linutveckling, agrikulturellt och tekniskt. Holland kan kallas förädlingslandet, Frankrike produktionslandet och Belgien beredningslandet. Förädlingen i Holland har varit och är mycket framgångsrik och en eventuellt kommande svensk industriell linproduktion kan av tradition förlita sig på i Holland utvecklade nya sorter vid sidan av ett nytt svenskt sortmaterial utvecklat ur eget förädlingsmaterial, som nu finns i Polen. Aktuella sorter från Holland är Natasja och Regina, båda i allmänhet tillfredsställande dagens behov, men i det breda holländska utbudet finns även den tidigare nämnda sorten Berber i kommande. Belgien står för sofistikerad, teknisk utveckling på maskinsidan alltifrån sådd till färdig, spinnbar fiber. Självgående ryckningsmaskiner med tvåradig arbetsbredd över 2,40 m och likaledes självgående linvändare som i vändningsmomentet repar linet är dyra

men effektiva redskap i den moderna spånadslinproduktionen. Frankrike som odlingslandet har merparten av de 60000 ha som odlas inom området. Karakteristiskt för produktionen är att den håller hög kvalitet och har ett högt fiberutbyte, kanske bäst i världen.

Om vi sätter den geografiska gränsen här så hoppar vi över TJECKOSLOVAKIEN - kanske en kommande storproducent på spånadslinområdet, STORBRIANNIEN med en oljelinutveckling lika häftig som den danska och vi hoppar då också över de betydande produktionsländerna SOVJETUNIONEN, störst i världen i linareal, samt RUMÄNIEN och BULGARIEN, länder vars odling vi inte så väl känner. Vi skall inte heller förglömma att CANADA, ARGENTINA och U.S.A. är väldiga oljelinproducenter.

Får bara avslutningsvis anmälas från hemmafronten att den allmänt uppskattade nr-sorten från Svalöv, Sv 63110, under året finns i en liten förökning och renodling i Svalöv. Sorten har blivit mycket omskriven och omtyckt då den varit lätt att bereda. Låt oss hoppas att vi kan göra den gamla skönheten till vår första "nya" sort under linets renässans.
Eskil Persson.

VAD KOSTAR RÖTAD LINHALM?

Ja, frågan har varit aktuell flera gånger i år. Det är ju rimligt att en cirkelledare som tillhandahåller rötat lin till sina deltagare också får betalt för detsamma och att den som skall köpa halm har en aning om vad det kan vara lämpligt att betala. Som i så många fall annars visar det sig också här att det är svårt för den som odlar lin att få en rimlig betalning för sitt arbete och sina kostnader. Utsåde, markbearbetning, sådd, ogräsbekämpning, ryckning, fröepning och rötning - allt medför direkta eller indirekta kostnader i form av arbete eller pengar.

Priset på rötad halm är (eller borde vara) beroende av ett flertal olika faktorer. Framst är det ju kvaliteten på halmen och hur väl rötningen är genomförd som avgör. Den bästa linhalmen är inte för grov, den är lång och så lite grenad som möjligt. Den ligger dessutom i väl bundna, väl rotjämnade kärvar eller i större buntar, fortfarande väl rotjämnad. Den är lagom rötad i hela partiet. Det torde inte för priset spela någon roll om linet är land- eller vattenrötat. Däremot ger ju olika rötning olika färg åt den färdiga fibern.

Såvitt jag kunnat få fram genom förfrågningar, tycks det gånge priset för rötad linhalm i småposter under 1987 vara 25 - 30:-/kg. Det högre priset bör man i så fall spara för de riktigt fina partierna.
Ronnie Liljegren.